ఇల్లు కొన్నాడు

శ్రీ కొమ్మూరి వేణుగోపాలరావు

వర్షాకాలం; నిన్నటినుంచీ ముసురుగావుంది. ఇవాళ ఉదయం తుంపరగా ప్రారంభమై మధ్యాహ్నానికల్లా మరీ జోరయింది వాన.

అప్పటిదాకా నిద్రపోయి, వాన ఎలావుందో చూద్దామని ముందుగదిలోకి వచ్చిన చిదంబరానికి తెరిచివున్న కిటికీలోంచి వాన జోరు గోచరించింది. పొరపాటు చేత కిటికీ తలుపులు తెరవబడి వున్నాయి. పడమటి జల్లుకు గది కొంత భాగం బాగా తడిసిపోయింది. పంచా, చొక్కా తడుస్తున్నా లెక్కజేయకుండా, వెళ్లి తలుపులు మూశాడు.

వాన తగ్గలేదు. ఇంకా తగ్గలేదు. ఇప్పుడు నాలుగయింది. ఇంకా కొంచం సేపటిలో అయిదు, మరికొంత సేపటిలో ఆరు. అంతలో చీకటి పడుతుంది. రాత్రి ప్రారంభమౌతుంది. తిరిగి రేపటి ఉదయం వరకు ఏపనీ చేయటానికి వీలులేదు.

రెండు మూడు నిమిషాలు ఆయన విసుగ్గా ఆలోచిస్తూ నిలబడ్డాడు. అంతలో టప్పుని ఒక నీటి బిందువు సరిగ్గా నెత్తిమీదపడింది. వెను వెంటనే యింకొకటి. గ్రహించి, తలపైకిఎత్తేలోగా మరొకటి. తలఎత్తి చూశాక యింకా ఒకటి; సరిగ్గా యీసారి నోటిలోకి వచ్చిపడింది. తెరిచివున్న నోట్లోకి.

ఛీ. చీదరగా ఆయన రెండడుగులు యివతలకు వేశాడు. ఈసారి భుజం తడిసింది. విసుక్కుని అవతలకు వెళ్ళాడు. ఈమారు వీపు తడిసింది చినుకులు! చినుకులు! చినుకులు! గదంతా కురుస్తోనేవుంది. ఎటువెళ్లినా తడిశాడు. నేలంతా తడిసిపోతోంది. గోడల మీదుగా నీళ్లు కారిపోతున్నాయి. పైకప్పు అంతా తడిసి ముద్దయింది.

పూర్తిగా తడిసిపోయి కోపంగా లోపలకు వచ్చాడు. ఇల్లంతా నిర్మానుష్యంగా వుంది. మూడే గదులు మొత్తం. ముందుగది గతి అలావుంది. మధ్య హాలు ఒకమాదిరి పరవాలేదు. మళ్ళీవంటగది ఎంతో సేపు ఏడిచినట్లు చెమ్మగిలివుంది.

మధ్య హాల్లో పరిచివున్న చాపమీద మళ్లీపడుకున్నాడు చిదంబరం.

నీళ్లు! నీళ్లు! నీళ్లు! ఎక్కడ చూసినా నీళ్ల యీ యింటినిండా. ఈ యింట్లోనే కాదు. యాభయి అయిదేళ్లవయస్సు తనది. పుట్టి బుద్ధెరిగాక యింతకంటే మంచి యింట్లో ఎప్పుడూ వుండలేదు. తన జీవితమంతా యింతవరకూ అద్దెయిళ్లలోనే బ్రతికాడు. ఇన్నాళ్ళూ అద్దె యిళ్ళ బ్రతుకుకే అలవాటు పడిపోయాడు. గదుల్లోకి ఎండ వచ్చినా సహించాడు. నీళ్ళు కురిసినా భరించాడు. ఖాళీ చేయమన్నప్పుడు ఖాళీచేశాడు. ఎన్నో యిబ్బందులు పడ్డాడు. కొన్ని పదుల ఇళ్లు మారాడు. ఏనాడూ ఏ యింటిమీదా తనకు స్వాతంత్ర్యం లేదు.

"ఈ యిల్లు నాది. నాఇష్టం వచ్చినట్లు చేసుకుంటాను" అని యెన్నడూ అనుకున్న పాపాన పోలేదు.

"ఇది అద్దె యిల్లు—అద్దె యిల్లు" ఎప్పుడూ యీ భయమే.

రాత్రిళ్లు ఎక్కువసేపు లైటు వెలిగిస్తే యింటి యజమాని వచ్చి దెబ్బలాడాడు.

తన దగ్గర ప్రయివేటు నేర్చుకునే పిల్లలు కొంచం గొడవచేస్తే యింటి యజమాని ఆ యిల్లు ఖాళీ చేయమన్నాడు.

కొన్ని కొన్ని ఇళ్లలో యిష్టం వచ్చినప్పుడు బయటకు వెళ్లటానికి వీలులేదు. ఇష్టం వచ్చినప్పుడు లోపలకు రావటానికి వీలులేదు.

ఎదురింటి వాడితో జగడాలు, ప్రక్కయింటి వాడితో విరోధాలు, పంపుదగ్గర దెబ్బలాటలు, అద్దె దగ్గర దెబ్బలాటలు.

ఆజ్ఞలు, అసూయలు, వైషమ్యాలు, పగలు.
ఇంకా ఎన్ని? ఎన్ని?

ఆ దృశ్యాలన్నీ ఈనాడు తలలో తిరుగుతున్నాయి ఎన్ని యిబ్బందులు పడ్డాడు! ఎందుకు పడ్డాడు? తనకు అద్దె ఎక్కువ యిచ్చే తాహతు లేదు. చిన్న యిల్లే తీసుకోవాలి. చౌకబారు యిళ్లలోనే కాపరం చెయ్యాలి. సరిపోక పోయినా సరిపెట్టుకోవాలి.

ఇల్లు కొన్నాడు

ముప్ఫయి అయిదేళ్ల జీవితం తనది. నిన్నగాక మొన్న ఉద్యోగం నుంచి రిటైరైన జీవితం తనది.

ఉద్యోగమే; బతకలేని బడిపంతులు పని.

అయిదు వేలు అందిచ్చి తనను వదిలిన బడిపంతులు పని.

ఇన్నాళ్లయాక, జీవితం యింత మొద్దుబారాక, అద్దె బ్రతుకు అలవాటు పడ్డాక మనసు ఇప్పుడెందుకో తిరగబడుతోంది. ఉద్యోగంనుంచి స్వేచ్ఛ లభించింది. ఇహముందు ఈ మనిషి తెల్లవారు ఝామునే తప్పనిసరిగా మేలుకోనక్కర్లేదు. కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని ఆదరాబాదరాగా నాలుగు మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని, రెండుమైళ్ల దూరం కాళ్లీడ్చుకుంటూ నడవనక్కర్లేదు. అధికార్ల చీవాట్లు తిననక్కర్లేదు. రాత్రుళ్లు పన్నెండు వరకూ మేలుకుని కాంపోజిషన్ పుస్తకాలు దిద్దనక్కర్లేదు.

అంతటితో ఆగక మనసు ఇంకా స్వేచ్ఛ వెదుకుతోంది. అద్దె బ్రతుకుకు స్వస్తి చెప్పాలని చూస్తోంది.

తనూ ఓ యిల్లు కొనాలి.

చిదంబరానికి మేనంతా ఒక్కసారిగా గగుర్పొడిచింది. ఎంత తియ్యని అనుభూతి!

నిన్న తన స్నేహితుడు; అతనికీ తనకీ పాతికేళ్ల స్నేహం; అతనిది బ్రతికిచెడ్డ జీవితం — తన దగ్గరకు వచ్చి:

నా కో సహాయం చెయ్యాలి?"

"ఏమిటి?"

"చేస్తావా?"

అప్పుడే భయంవేయటం మొదలు పెట్టింది. ఏం సహాయం చేయగలడు తను? అశక్తుడే.

"చెప్పు" గొణుగుతున్నాడు.

"నాకు డబ్బు కావాలి"

"ఎంత?"

అతను వికటంగానవ్వి అన్నాడు. జుట్టు నెరసినా, శరీరం ముడతలు పడినా, జ్వరం పీడిస్తూన్నా అతని నవ్వు యింకా యౌవనపు ఠీవితోనే వుంది. బ్రతికిచెడ్డవారి నవ్వులు అలానే వుంటాయి కాబోలు.

"నాకు ఎంత అయినా అవసరం వుంది. కాని అంత నాకెవరివ్వగలరూ?"

కాని తను కొంత అయినా యివ్వలేడుగా —

"నా దగ్గ రెక్కడుంది?"

"విను" అంటూ వచ్చిన స్నేహితుడు తాపీగా అన్నాడు: "మా తండ్రి తండ్రి రాజా బ్రతుకు బ్రతికాడు. మా తండ్రీ అంతే. నేనూ అంతే. కాని వాళ్ళంతా రాజాచావే చచ్చారు. కాని నాకా అదృష్టం లేకపోయింది. నా ఆస్తంతా యిప్పటికే నశించింది. ఒక్కోరోజు తినటానికి తిండికూడా వుండదు. నా దుస్తులు మాయగా ఎప్పుడైనా నువ్వు చూశావా? ఇప్పుడూ చూడవు. లోకానికి దరిద్రుడిగా కనిపించటం భరించలేక యిలా దొంగబ్రతుకు బ్రతుకుతున్నాను. నువ్వు నా ఆప్తమిత్రుడివి కాబట్టి చెబుతున్నాను. నీ ముందు నే నెటువంటి రహస్యమూ దాచను. నీ ముందుమాత్రం నాకు సిగ్గు, అభిమానం లేవు. చంటిపిల్లకు జబ్బుచేస్తే నిన్న మందు యిప్పించేందుకుకూడా చేతిలో దమ్మిడీ లేకపోయింది. కంఠస్వరం వొణుకుతోంది. వేడి నిట్టూర్పు చలిగాలిలో కలిసిపోయింది. ఈ బ్రతుకు దుర్భరంగా వుంది. పదిమందిలో నా పరువు ఎలా పోగొట్టుకోను? ఇహ యీ ఊళ్లో నిలవలేను. నాకు...నాకు...మిగిలింది ఒక్క యిల్లే. అది అమ్మేద్దామనుకుంటున్నాను"

భుజాలెగురవేశాడు తను. ఏంచేయగలడు తను?

"పరాయివాడికి బేరంపెట్టి నా పరువు ప్రతిష్ఠ వేలం వేసుకోలేను. నువ్వే నన్ను కాపాడాలి?"

ఏమాశ్చర్యం? ఎటువంటివాడు తననివచ్చి బ్రతిమాలుతున్నాడు? కాపాడగలిగేశక్తి తనకు వుందా?

"నీకు ప్రావిడెంట్ ఫండ్ వచ్చిందికదూ"

తలవూపక తప్పలేదు.

"ఎంత?"

"అయిదు వేలు"

"నేను చెప్పేది బాగా ఆలోచించు. నా యిల్లు నువ్వు చూశావుగా. దాని ఖరీదు యెంత చేస్తుందో కూడా ఆలోచిస్తే నీకు తెలియకపోదు. ఇంకా మూడు వేలు యెలాగయినా సంపాదించు. నీకిచ్చేస్తాను"

"నాకెందుకు యిల్లు?" అని గొణిగాడు.

"ఎందుకేమిటి? ఈ రోజుల్లో స్వంత యిల్లు వుండటంకన్న వేరేసౌఖ్యం ఏముంది? నాలో నమ్మకముంటే నా మాటల్ని విశ్వసించు. నాకు వేరేగత్యంతరంలేక యిల్లు అమ్ముకుంటున్నా కాని, మరేంలేదు. నేను యెటువంటివాడినో నీకు తెలిసి వుండకపోదు. నన్ను బహిరంగపరచి, నలుగురిలో నవ్వులపాలు చేయడం నీకు యిష్టమా ఏమిటి?"

తల అడ్డంగా తిప్పాడు.

"మరి? బేరానికి పెడితే నేను చెప్పిన ధరకన్నా యింకో రెండుమూడు వేలు యెక్కువ రాకపోవు. కాని నా పరువూ, మర్యాదా..."

ఎప్పుడూ యిదేమాట. ఈలోకంలో యితనికి యీ రెండే ప్రీతిఅయిన పదార్థాలు కాబోలు.

"ఏమంటావు?"

ఏమనాలి? ఈడబ్బు వచ్చినదగ్గరనుంచీ యేం చెయ్యాలో తనకూ బోధపడటంలేదు. వడ్డీకి తిప్పుదామని ముందు అనుకున్నాడు. కాని ఆ వ్యాపారం తనకేం చాతవును? తనదృష్టిలో ఇంకా రెండుమూడు వున్నాయి. ఏవీ పాలుపోవటంలేదు. భార్యసలహా తీసుకోటానికే భయం. ఆడవాళ్ల తెలివితేటల్లో తనకంత నమ్మకంలేదు. ఇప్పుడు హఠాత్తుగా యీ చిరకాలమిత్రుడు నూతన సమస్య తెచ్చి పెట్టాడు. ఇందులో లాభంవుందో, నష్టంవుందో తనకేం తెలుసు? వ్యవహారాలు తనకు అంతగా తెలియవు.

"ఆలోచించాలి"

"ఆలోచించు. ఒకగంటసేపు టైముఇచ్చాను." బ్రతికిచెడినవాళ్లమాటలు ఇలా నేవుంటాయికాబోలు.

"గంటా?" అని తెల్లబోయి "కాదు, రేపు చెబుతాగా" అని అప్పటికి తప్పించుకున్నాడు.

"రేపుసాయంత్రం మీయింటికి వస్తాను. అర్జంటయిన విషయంసుమా."

"ఎందుకూ? నే నేవచ్చి ఏ సంగతీ చెబుతాను."

అతను వెళ్ళిపోయాడు.

రాత్రంతా ఆలోచనలు. ఒకానొక పెద్దసమస్య. ఎలా పరిష్కరించాలి. ఆ మాటలు స్నేహితుడి నోటిలోంచి విన్నప్పుడు ఎక్కువ చలించలేదుగాని, లోతుగా ఆలోచించిన కొద్దీ ఊహలన్నీ హాయిగా, తీయగా వున్నాయి. స్వంతయిల్లు. ఇన్నాళ్లకు ఓ స్వంతయిల్లు. ఎడాతెరిపీలేకుండా అద్దెయిళ్ళలో గడిపిన వ్యక్తికి, స్వంతయిల్లంటూ రావటం వింత అనుభూతే. మొదట కొద్దిగా భయం, తరువాత ఆందోళన, ఆ తరువాత కుతూహలం, యింకా తరువాత ఆనందం యివన్నీ కలుగుతున్నాయి.

ఇన్ని మెట్ల తరువాత వుంది ఆనందం. ఇంటి యజమాని అయితే అంత ఆనందమూ అనుభవించ వచ్చన్నమాట.

చివరకు కొందామనే కోరికే బలమవుతోంది. కాని అంతడబ్బు తను భరించగలడా? మూడువేలు అప్పు. అసంభవం.

రాత్రంతా కలిగిన ఆలోచన ఫలితమే యీనాటి యీ దృఢనిశ్చయం. అందుకే యీ ఆదుర్దాను ఆణుచుకోవటం కష్టంగావుంది. పాడువర్షం పగసాధిస్తోంది. ఈ వానలో ఎలా తడిసి, బయటకుపోయి అతనికి యీ విషయం వెల్లడించటం.

ఒక్కరోజులో పుట్టి పెరిగిన వాంఛకు ఎంత బలం? తనని యింత ఆకర్షణలో పెట్టిందే. మిగతి విషయాలపట్ల శ్రద్ధను పూర్తిగా విస్మరింప చేసిందే.

అంతేకాదు. ఎన్నడూ యింత చిరాకుపడలేదు. ఈరోజు యీ అద్దెయింటిమీద ఎనలేని అసహ్యం కలుగుతోంది.

ఈ యింట్లో పంపులేదు. బావినీళ్లేగతి. ఎలక్ట్రిసిటీలేదు. వానవస్తే యిల్లంతా తడుస్తుంది. చెప్పలేని యిరుకు. ఇన్నాళ్లు యీ యింట్లో తనూ, భార్యా పిల్లలూ యింతమంది ఎలా కాపురమున్నారు?

అమ్మకానికి వచ్చిన యిల్లు తనకు పరిచితం. ఇంతకు మూడురెట్లు వుంటుంది. డాబాయిల్లు. ఎలక్ట్రిసిటీ, పంపు యీ సౌకర్యాలన్నీ వున్నాయి. మంచి లొకాలిటీ. ఇంతకన్నా ఏంకావాలి? అంతేకాదు. తాము కాపురముండగా మరొకరికి అద్దెకుకూడా యివ్వవచ్చు.

ఏమిటి? తనుయిల్లు అద్దెకు యిస్తున్నాడా?

వళ్లు పులకరించింది. ఆనందబాష్పాలు రాలటానికి అట్టే వ్యవధిలేదు. ఎంతటి ఘనకార్యం చేయబోతున్నాడు? తను ఓయింటియజమాని అవుతున్నాడు. తనయిల్లు అద్దెకిస్తున్నాడు. తన చుట్టూ అద్దెకిమ్మని అనేకమంది ప్రాధేయపడుతూ తిరుగుతారు. ఎంత కథా? ఎంత కమామీషూ?

వీధితలుపు ఎవరో తట్టినట్లు అనుమానం కలిగింది. ఈ వానలో తన యింటికి ఎవరువస్తారనే అపనమ్మకముతో లేవలేదు. రెండు నిమిషాలాగి తలుపు మళ్ళీ అస్పష్టంగా మోగింది. అనుమానం తీరింది. తనతలుపే. ఆ కొట్టేవాడు స్పష్టంగా కొట్టరాదూ? ఆయన లేచి వెళ్లి, తలుపుతీశాడు. చప్పున జల్లు లోపలకు వచ్చింది. సన్నని, పొడుగాటివ్యక్తి గుమ్మంలో నిలబడివున్నాడు, చేతిలో గొడుగు.

చిదంబరం వెంటనే సంతోషంతో "ఓ లోపలకు రా" అన్నాడు. ఆ వ్యక్తి లోపలకువచ్చాక, తలుపు మూశాడు.

ఇద్దరూపోయి చాపమీద కూర్చున్నాక ఆ వ్యక్తి "ఏమాలోచించావు?" అన్నాడు.

వస్తూనే వ్యవహారంలోకి లాగుతున్నాడు. ఎంత ధీమా?

తనూ సూటిగానే మాట్లాడాలి. మొహమాటం కూడదు. స్నేహాన్ని కొంతసేపు అవతలకు నెట్టాలి. నేర్పుకావాలి.

"అంత యివ్వలేను."

"ఎనిమిది వేలు!"

"అవును."

అతను ఓసారి వికటంగా నవ్వి "అంత ఇంటిని ఎనిమిది వేలకు తక్కువ కొనటానికి ఎలా ఆశించావు?" అన్నాడు.

"నా శక్తికి మించినపని చెయ్యలేను."

"అప్పు చెయ్యి."

"ఎంతని? మూడు వేలా? నావల్ల కాదు."

"పోనీ ఎంతకు కొందా మనుకుంటున్నావు?"

"ఆరు వేల కన్నా దమ్మిడీ ఎక్కువ యివ్వలేను."

అతను వెంటనే లేచి నిలబడ్డాడు. "ఆశకు అంతం ఉండాలి. సరే నీ ఉపకారాన్ని జీవితాంతం గుర్తుంచుకుంటాను లే. తప్పేదేముంది? నా పరువు ప్రతిష్ఠల్ని వేలం వేస్తాను" అన్నాడు.

"అది చాలా పాతయిల్లు" అని చిదంబరం హీనస్వరంతో గొణిగాడు.

"అయినా ఎనిమిదికంటే ఎక్కువ విలువే చేస్తుంది.

చిదంబరం మౌనం వహించాడు. "సరే— అయితే వెళుతున్నాను" అని అతను రెండు మూడు అడుగులు వేశాడు.

వెళ్ళిపోతున్నాడే. తన కలలు!

దురాశ పీకుస్తోంది. "పోనీ—ఇంకో అయిదు వందలు.

"లాభం లేదు"

వెళ్ళిపోతున్నాడు. చిదంబరానికి కోపం వచ్చింది. పౌరుషంతో కూడిన కోపంకాదు యిది. నిరాశవల్ల కలిగిన కోపం. దుఃఖ పూరితమైన కోపం.

"నాకు అక్కర్లేదు. వెళ్లిపో" అని అరిచాడు. మళ్లీ అన్నాడు. "నీ స్థితే నీకు తెలుసు. ఇవతలవాడి సాధకబాధకాలు నీకు అక్కర్లేదా? అంత నిర్లక్ష్యమా? మూడు వేలు నే తెస్తే ఎలా తీర్చేది?"

పోబోతున్నవాడల్లా ఆగి, వెనక్కి తిరిగి వచ్చాడు. ఎంత గాంభీర్యం ఆ చూపుల్లో! "సరే. అంగీకరించాను."

చిదంబరం సంతోషంతో లేచి నిలబడ్డాడు.

అతను చేయిజాసి "అయిదువేలు ముందు తే."

రాజా మాటలు. మాటల్లో ధీమాకు తక్కువ లేదు.

కాని చిదంబరం తట్టుకుని "నాదగ్గరెక్కడున్నాయి? బ్యాంకిలో వేశాను. రేపు ఫైసలు చేసుకుందాం. కాని...అని సందిగ్ధంతో ఆగాడు.

"ఏమిటి?"

"నాకు పదిహేను వందలు ఎవరిస్తారు?"

"ఆ పూచీ నాది. ఇంటి తాకట్టు మీదే, నీకు యిప్పిస్తాను."

"తాకట్టా?" అని చిదంబరం నివ్వెరపోయాడు.

"అవును. భయమేముంది? నిమ్మదిమీద తీర్చుకోవచ్చు?

మనసు పని చేయటం మానింది. ఎలానూ రంగంలోకి దిగాడు. ఏం జరుగుతుందో జరగనియ్యి.

"సరే. రేపు ఉదయం వస్తాను" అని వెళ్ళిపోయాడు. చిదంబరం మళ్లీ చాపమీద కూలబడ్డాడు. ఇన్ని ఆలోచనలను భరించటమెలా? ఒకటే... ఒకటే ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తోంది. భయాన్నీ కలిగిస్తోంది. ఇంత పెద్ద విషయాన్ని, ఎవరికీ చెప్పకుండా, స్వంతంగా, యింత తేలికగా ఎలా పరిష్కరించుకున్నాడు. ఈ ధైర్యం తనకు ఎలా వచ్చింది.?

జవాబు లేదు. జవాబు రాదు.

*   *   *

ముచ్చటగా మూడురోజుల్లో వ్యవహారం అంతా ముగింపుకు వచ్చింది. ఇల్లు కొంత బాగు చేయవల్సింది వుంది. అందువల్ల అప్పు రెండు వేలవరకూ ఎగబ్రాకింది. మూడోరోజుకు యిల్లు చిదంబరం స్వాధీనం అయింది.

ఈవిషయం ఆయనభార్యకూ తెలియదు. పిల్లలకూ తెలియదు. పెళ్లికి వెళ్ళినవాళ్లు తిరిగి వచ్చేటప్పటికి కనీసం యింకో మూడురోజులు పడుతుంది. వాళ్లు యిక్కడికివచ్చి ఆశ్చర్యపోవాలి. అభినందించాలి. తర్వాత సుఖించాలి.

ఇల్లు ఖాళీ అయింది. తన చేతిలోకి వచ్చింది. దీనికి మరమ్మత్తు చేయవలసిన అవసరం వుంది. ఈపని కూడా భార్యా, పిల్లలూ వచ్చేలోగానే సంపూర్తి చేయాలి.

ఈ మూడురోజులూ ఆయన నిద్రాహారాలు లేకుండా కష్టపడ్డాడు. క్రొత్తయింటికి మరింత అందం అంటగడుతున్నాడు. చాలామంది మిత్రులువచ్చి అభినందించి వెడుతున్నారు. తనతో పని చేసిన వాళ్లలో, తనస్నేహితుల్లో ఎవరికి వుంది స్వంత యిల్లు?

మరమ్మత్తు పూర్తిఅయ్యాక డాబామీద నిల్చుని గర్వంగా, నలువైపులా చూశాడు. ఎటువంటి పరిసరాలు!

ఇహముందు తను అద్దె యింట్లో బాధపడనక్కర్లేదు. "ఇంకా కొన్నాళ్లు పోనీయండి" అని ఎవరినీ

ప్రాధేయపడనక్కర్లేదు. చాలీ చాలని దీపం వెల్తుర్లో చత్వారపుకళ్ళతో పుస్తకాలు చదవలేక యిబ్బంది పడనక్కర్లేదు. నీళ్ళకోసం బావిదగ్గర అవస్థపడనక్కర్లేదు. ఇహముందు తనయింట్లో నీళ్లు కరవవు. ఇహ ముందు తనకు మనశ్శాంతికి కొదవలేదు. తన పిల్లలందరూ ఒకేచాపమీదపడి దొర్లరు. ఇల్లు చాలటంలేదని భార్యవిసుక్కోదు. ఎంతశాంతి!! ఎంతహాయి? ఎంతసౌఖ్యం?

ఈ స్థితిలో వెలువడే నిట్టూర్పులో ఎంత సొగసు వుంది?

ఇటువంటిస్థితిలో నడిచే నడకలో ఎంత ఠీవి వుంది?

ఇట్టిస్థితిలో నవ్వే నవ్వులో ఎంత గాంభీర్యం వుంది?

ఎంత కమ్మని అనుభూతి? యాభయి అయిదేళ్ల తర్వాత ఎంతటిప్రయోజకుడు అయ్యాడు.

తను యిల్లు కొన్నాడు.

తను యిల్లు అద్దెకిస్తాడు.

ఆరోజే కాదు, ఈవిధమైన ఆలోచనతో మరో రెండురోజులు గడిచాయి. ఓరోజు ఆయన ఇదివరకటి యింటిముందు బండీవచ్చి ఆగింది. అందులోంచి నలభైయేళ్ల ముత్తైదువ, ఇరవైరెండేళ్ల యువకుడు పదహారేళ్ళ అమ్మాయి, ఇద్దరు చిన్నపిల్లలు, ఒక చిన్నపిల్లవాడు దిగారు. వాళ్లు దిగేసరికి ఆ యింటికి తాళం పెట్టివుంది.

"ఎక్కడికో పోయార్రా అబ్బాయి" అంది ఆవిడ.

అతను చిరాకుపడడం ప్రారంభించాడు. ముసలాయనకు యీ వేళకాని వేళలో పెత్తనాలు ఏమిటి? తిని యింట్లో హాయిగా పడుకోరాదూ? రాత్రంతా చచ్చీ చెడి ప్రయాణంచేసివచ్చి, యిప్పుడింటిబయట ఎవరు పడిగాపులు కాస్తారు? గొణగటం మొదలు పెట్టాడు. తండ్రి ఏమాత్రంపొరబాటుచేసినా సహించటం అలవాటులేని పద్ధతి అతనిది.

పిల్లలు ఎక్కువసేపు 'ఆకలో' అని గోలచెయ్యకుండానే, తల్లి మరింత విసుక్కోకుండానే, యువకుడి సణుగుడు తిట్లలోకి యింకా మారకుండానే చిదంబరం అక్కడికి అవతరించాడు.

"ఉత్తరం రాయకుండా యెందుకు వచ్చారే?" అన్నాడు.

"బాగుంది నిర్వాకం. తొందరగా తాళం తియ్యండి" అందావిడ. మరో రెండునిమిషాల్లో అంతా లోపలకు చేరుకున్నారు.

"ఎలా జరిగింది పెళ్ళి?" అని ప్రశ్నించాడు చిదంబరం.

"పెళ్ళికేం? నిక్షేపంలా జరిగింది! మీరు రాలేదని వాళ్లంతా ఒకటేదెప్పి పొడిచారు" అందిభార్య.

"రెండు సంవత్సరాల క్రితం అత నంత మాట అన్నాక నాకు రా బుద్ధిపుట్టలేదు"

"చాల్లెండి. అత నింకా మనసులో ఆ విషయం పెట్టుకుని కూర్చున్నాడనే అంటారేమిటి?" అని ఆవిడ కాళ్లూ చేతులూ కడుక్కునేందుకు లోపలకుపోయింది.

తర్వాత చాలాసేపు పెళ్లి కబుర్లలో అంతా మునిగిపోయారు. చిదంబరం యింకా ఆ విషయం బయటపెట్టలేదు. హఠాత్తుగా వెల్లడించి వాళ్లందరినీ సంభ్రమాశ్చర్యాలలో ముంచివేద్దామని అతని ఉద్దేశం. తర్వాత ఆవిడ వంటప్రయత్నంలో మునిగిపోయింది. వంట చేస్తుంటే చిదంబరం అక్కడికి ఓసారి వచ్చిచూశాడు. పెద్దకూతురు తల్లికి వంట ప్రయత్నం చేస్తోంది. చాలీచాలని వంటిల్లు. బోలెడు సామాను. మనిషి కదలటానికి కూడా వీలులేనంత ఇరుకు. అట్లా యిబ్బంది పడుతున్న భార్య మీద చెప్పలేని జాలి పుట్టుకొచ్చింది అతనికి.

భోజనం చేస్తూండగా భార్య అంది హఠాత్తుగా "అన్నట్టు చెప్పటం మరిచిపోయానండోయి. కొంప మునిగింది?"

చిదంబరం ఉలుక్కుపడి "ఏమిటే?" అన్నాడు.

అంతవరకూ గుమ్మందగ్గర నిలబడివున్న పెద్దమ్మాయి చప్పున లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

"కట్నం యివ్వందే వాళ్లు జానకిని చేసుకోరుట."

చిదంబరానికి ముద్ద మింగుడుపడలేదు. ఒక్కక్షణంలో ముఖమంతా వివర్ణమైంది. గబగబ మంచినీళ్లుతాగి "మరి మొన్నటిదాకా అలా అనలేదుగా" అన్నాడు.

"కట్నమిస్తామంటూ వాళ్ల కింతకంటే మంచి సంబంధాలొస్తున్నాయట"

చిదంబరానికి తల తిరిగినట్లయింది. ఏమిటీ దుర్వార్త? ఇంతవరకూ కూతురి పెళ్ళిగురించి తన కెటువంటి చింతా లేదనుకున్నాడు. దమ్మిడీ కట్నమివ్వకుండా సంబంధం సిద్ధంగావుందని సంతోషించాడు. కాని చివరకు కథ యిలా అడ్డం తిరిగిందా? తన పరిస్థితి తెలిసికూడా అలా అడిగేందుకు వాళ్లకు మనసెలా వొప్పింది?

"నువ్వేమన్నావు?" అన్నాడు కీచు గొంతుకతో.

"బ్రతిమిలాడి, భంగపడ్డాను"

"మరి, యిప్పుడెలాగే" అన్నాడు చిదంబరం దిగులుగా.

కొంచం ఆగి ఆవిడ అసలు విషయం మెల్లగా బయట పెట్టింది "వాళ్ళంటారూ? మొన్న నేకదా—'అకేమిటమ్మా ఆఫండ్ నోరు తిరగదు నాకు' అయిదు వేలు వచ్చిందికదా. కూతురి పెళ్ళికోసం ఆ మాత్రం ఖర్చు చేయలేడా?" అని.

చిదంబరం నెత్తిమీద పిడుగు పడ్డట్లయింది. బంధువులు అనుకున్నవాళ్లు చివరకు యింతటి కుతంత్రానికి పూనుకున్నారా? ఎంత దారుణం?

"దమ్మిడీ యిచ్చేది లేదు" అన్నాడు.

ఈయన ధోరణి చూసి, ముందు భార్య కొంచం బెదిరినా, తర్వాత తెలివిగా అంది: "మనంకూడా అలా పట్టుబడితే ఎలా? ఆడపిల్లలు కలవాళ్ళం."

"అయితే, అడుగులకు మడుగులొత్తాలా?"

"అదికాదు, నే ననేది, మనం ఒక మెట్టు క్రింద వుండాలి."

"ఇవన్నీ నాకు తెలుసు. చస్తే నేను కట్నం యివ్వను"

"అంత పట్టుదల అయితే ఎలాగండీ! మనమ్మాయి పెళ్ళి కావటం మనకు ముఖ్యంకాదా?"

"అయినప్పుడే అవుతుంది. కట్నం యివ్వకుండా చేసుకునేవాడు వచ్చినప్పుడే చేస్తాను."

"అవన్నీ కలలోని మాటలు. ఇంత దగ్గర సంబంధం వొదులుకుంటే మళ్ళీ మన తరంకాదు, దాని పెళ్ళి చెయ్యటం."

చిదంబరం విసుగ్గా "అయినా నా దగ్గర డబ్బేదే?" అన్నాడు.

"అదేమిటి? అయిదు వేలూ..."

"ఇల్లు కొన్నాను" మానవుడు నోరు జారాడు.

వడ్డిస్తూన్న భార్య, తలవంచుకు తింటూన్న పెద్ద కొడుకూ, గోడ చాటునుంచి చాటుగా వింటూన్న పెద్ద కూతురూ ఒక్కసారిగా కొయ్యబారిపోయారు. చిదంబరం నాలిక కొరుక్కుంటున్నాడు. చెప్పక తప్పని విషయమే. ఎటువంటి పరిస్థితుల్లో చెబుదామనుకున్నాడు? ఎటువంటస్థితిలో చెప్పాడు? ఒక్కసారిగా వాళ్ళందరి హృదయాలకూ కొరడా చురుకు అంటించాడే వాళ్ళలా తెల్లబోవటం, ఆ ముఖాల పేలవం తనకు మరీ హృదయ విదారకంగా వుంది. ఇహ యీ అన్నం నోట్లోకి ఎలా పోతుంది? ఇక్కడినుంచి చప్పునపోయి ఎక్కడైనా దాక్కుంటే బాగుండును. ఇహ అనుకోని సంఘటనలు ఎదురౌతాయి కాబోలు. ఎటువంటి ఘాతాన్ని కలిగించే మాటలు వినిపిస్తవో!

నిశ్శబ్దం—రెండు...మూడు క్షణాలు భయంకరమైన నిశ్శబ్దం.

"ఇలా ఎందుకు చేశారండీ" అంది ఆవిడ. "నాతో ఒక్క మాటయినా చెప్పకుండా కొంప కూల్చారే."

చిదంబరానికి కోపం వచ్చింది. అసమర్థతతో కూడిన కోపం. "కొంప కూలవలేదు. కొంప కొన్నాను."

భార్య వెంటనే అందుకుంది. "ఎవరి కోసం? ఏ సుఖం కోసం?"

"ఏ సుఖం కోసమా?" చిదంబరం కటువుగా అన్నాడు. "ఇన్నేళ్ళు వచ్చాక ఆ విషయం నీకు చెప్పాలన్నమాట. ఆహా. నీ బుద్ధి చూపించావే. ఇన్నాళ్లు నా రక్తం వోడ్చి సంపాదించాను. మీ అందర్నీ పోషించాను. వీడు పెద్దవాడయ్యాడు. ప్రయోజకుడయ్యాడు. నెలకో నూటయాభయి తెస్తున్నాడు. ఇప్పటికైనా నేను సుఖానికి నోచుకో లేదా?"

"ఎవరు వద్దన్నారు? కాలుమీద కాలు వేసుకుని కూర్చోండి మహారాజులాగా. కాని యిదేంపని? ఎవరితో చెప్పా పెట్టాకుండా?"

ఆయన యీ సారి ఆకాశ మండలానికి లేచాడు. "ఏమిటే నీకు చెప్పేది. ఈ బోడి సలహా చెబుతావనేనా? ఆ మాత్రం తెలివి తేటలు నాకూ లేకపోలేదు. డబ్బుని ఏవిధంగా సద్వినియోగం చెయ్యాలో నాకూ తెలుసు. ఇంకా...ఇంకా..." అని గాద్గదికంగా "యిలా అద్దెయిళ్ళలో పడి వాళ్ల చేత వీళ్ల చేత మాటలు పడమన్నావా? ఎవడైనా చుట్టం వస్తే కదిలేందుకు, మెదిలేందుకు కూడా చోటు లేని ఈ కొంపలో కుళ్లి కుళ్లి జీవించమంటావా? ఇన్నాళ్లు ఉద్యోగం చేశాను. ఇంత అనుభవం సంపాదించాను. నాకు తెలుసంటావా నీకు తెలుసంటావా? కష్టపడి సంపాయించిన డబ్బుతో యిల్లుకొని అందులో హాయిగా వుందామంటే మీకు కంటగింపైందీ. ఈ సమయంలో కాకపోతే సప్త జన్మాలకైనా అటువంటి యిల్లు కొనగలుగుతామా?"

ఆ తరువాత మాటలు పెగల్లేదు. ఆ సన్నివేశంలో మరి అక్కడ నిలవగలగటం అసంభవం. అప్పుడు ఒకటే సంభవం. బయటకు నడవటం. అదే చేయగలిగాడు.

బయట తిరిగి ఆలోచన్లు అలుముకుంటున్నాయి.

ఎంత పని చేశాడు? ఆ విధమైన ఉద్రేకం ఎందుకు ప్రదర్శించాడు? నిజంగా అది నిజమైన ఉద్రేకమేనా? కాజాలదు. తెచ్చిపెట్టుకున్నదీ కాదు. అంత కృత్రిమ ఉద్రేకాన్ని ప్రదర్శించే అవసరం తనకు లేదు. ఏదో భావాన్ని ఉద్రేక రూపంలో చూపించాడంతే.

భార్యతో యిలా మాట్లాడటం మంచిదో, కాదో తనకు తెలియదు. కాని ఆ సంభాషణ యింట్లో చాలా గొడవ లేవదీయగలదని మాత్రం ఊహించగలడు. కన్నీళ్లకు కొదవ వుండదు. ఊహ తెలిసిన ఆడవాళ్లు ఒకరికి యిద్దరున్నారు గనుక. నిజానికి ఆలోచిస్తే తను చేసిన తప్పేమిటో కూడా బోధపడటం లేదు. బహుశా కొద్ది రోజుల్లో తన మాటల్లోని సత్యం వాళ్లే తెలుసుకుంటారు.

నిజానిజాలు ఇప్పుడే బోధపడుతున్నాయి. కొడుక్కి కూడా కోపం రావటం అసహజం కాదు. ఇంటికీ ఆఫీసుకూ ఎంతో దూరం. సైకిలు కొనుక్కోవాలని వాడు చాలా కాలంనుంచీ అభిప్రాయ పడుతున్నాడు. ఆ కోరిక రెండుమూడుసార్లు పరోక్షంగా తెలియపర్చాడు కూడా. ఈ విషయాన్ని తను పూర్తిగా విస్మరించాడు. మనసులో వాడు చాలా మథనపడుతూ వుండాలి.

అదీగాక భార్య యీ విషయానికీ, కూతురు పెళ్లికీ ముడి పెడుతుందని తను కలగనలేదే.

చిదంబరం ఆ మధ్యాహ్నం యింటికి పోలేదు. ఎంత అరికట్టుకుందామన్నా ఏదో తెలియని భయం వెన్నాడుతూనే వుంది. తను చేయని తప్పుకు, కొన్ని గంటల క్రితం వరకూ ఘన కార్యం అని ఉప్పొంగిన పనికి యీ క్షణంలో భయపడుతున్నాడు. బెదురుతున్నాడు. చలిస్తున్నాడు.

కాళ్ళలో మునుపువున్న బలం లేదు. ఎక్కువ దూరం తిరగలేడు. మనసుకు నిగ్రహశక్తి లేదు, స్నేహితుల యిళ్లలో ఎక్కువసేపు గడపలేడు.

కాబట్టే రాత్రి ఏడు అయేసరికి తిరిగి యింటికి చేరాడు.

కొడుకు యింట్లోనే వున్నాడు. తలఎత్తి తనని చూడలేదు. ఎందుకు వాడికంతకసి? వాడి మదిలో యింకా తీరని కోరికలు ఏమయినా వున్నాయా? మాట్లాడకుండా పోయి. కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కు వచ్చి పీటముందు కూర్చున్నాడు. భార్య నిశ్శబ్దంగా వచ్చి వడ్డించసాగింది. ఇద్దరిలో ఎవరూ మాట్లాడటం లేదు. జరిగిపోయిన విషయాన్ని గురించి రేపితే ఉదయంలా, తను మళ్ళీ ఎంగిలిచేత్తోనే బయటకు నడుస్తాడని ఆవిడకు భయం కాబోలు.

భోజనం అయాక, చేతులు కడుక్కుని, తువ్వాలతో తుడుచుకుంటూండగా వెనకనుంచి వచ్చింది.

"ఏయిల్లు కొన్నారు?" నిదానంగావుంది. కంఠ స్వరం.

"గోవిందరావుగారిది."

కొన్ని క్షణాలు నిశ్శబ్దం.

"ఎంత ?"

"అ..." అప్పుచేశానని చెప్పటానికి నాలిక జంకింది. ఈ నిజం చెప్పటానికి పూర్తిగా అధీరుడయ్యాడు.

"అయిదు వేలు సరిగ్గా."

ఆమె ఏమీ మాట్లాడకపోయేసరికి మళ్లీ తనే "ఎల్లుండి మంచి రోజు, గృహప్రవేశం" అన్నాడు.

తలఊపి ఆవిడ లోపలకు వెళ్లిపోయింది.

*　　*　　*　　*

స్వంతయింట్లోకి ప్రవేశించి పక్షం రోజులు గడిచాయి. మానసిక బాధలు మళ్ళీ అంతరిస్తున్నాయి. మాసిపోయిన గర్వం, ఆనందం మళ్ళీ చిగురిస్తున్నాయి.

ఓరోజు "ఈ భాగము అద్దెకివ్వబడును" అని తనే స్వంతంగా కూర్చుని ఓపిగ్గా బోర్డు రాశాడు. దాన్ని గోడకు తగిలించి, దానివంక ఓసారి నిటారుగా చూసి, హాయిగా నవ్వుకున్నాడు.

ఇక రేపటినుంచీ తన యింటిచుట్టూ అద్దెకోసం మనుషులు విసుగులేకుండా తిరుగుతారు కాబోలు. తను వాళ్ళని యక్షప్రశ్నలు వేస్తాడు కాబోలు. వాళ్లు అద్దె తగ్గించమని తనని బతిమలాడుతారు కాబోలు.

ఒక భాగం తమ కుటుంబానికి చాలు. ఎడంవైపు వున్న చిన్న భాగం అద్దెకు యివ్వబడుతుంది.

"ఈ భాగము అద్దెకు యివ్వబడును."

ఈ భాగం తన స్వంతం. తనకు సామాన్యంగానే కనబడుతోంది. కాని కొంతమందికి యిది దాహం వేసిన వాడికి మంచినీళ్లు కనిపించిన చందాన కనిపిస్తుంది కాబోలు. దీనికోసమే వాళ్లు తపిస్తారు కాబోలు. అద్దె యిళ్ళకోసం తిరుగుతున్న వాళ్లకు యిది వెదుకబోయిన తీగ కాళ్ళకు తగిలినట్లు అనుభూతి కలిగిస్తూ, గిలిగింతలు పెడుతుంది కాబోలు.

అనుకున్నట్టుగానే ఆయన కలలు నిజమౌతున్నాయి. తీర్థప్రజలా కాకపోయినా రోజుకు ఒకరూ యిద్దరూ యింటికివచ్చి చూసి, మాట్లాడి వెడుతున్నారు. అద్దెముప్ఫయిరూపాయలు. ఏ మాత్రమూ తగ్గవద్దని ఒకరిద్దరు స్నేహితులు సలహాలు యిచ్చారు. ఆ ప్రకారమే కఠినంగా వుండటానికి మనసు కొంచం ఎదురు తిరుగుతున్నా పాటిస్తున్నాడు. ఇద్దరు ముగ్గురికి యిల్లు నచ్చలేదు. ఇద్దరు ముగ్గురు అద్దె భరించలే

మన్నారు. ఇద్దరు ముగ్గురు హిరణ్యాక్షు వరాలు కోరి, ఆయన్ని విసిగించి తిరస్కరింపబడ్డారు. తను అనుకున్న విధంగా ఎవరూ తనని హృదయవిదారకంగా బ్రతిమిలాడక పోవటం కొంచెం బాధాకరంగానే పరిణమించింది ఆయనకు. తన దగ్గరకు అటువంటి వాళ్లు రారు కాబోలు. కొద్దిరోజులవరకూ, సరియైనవాళ్లెవరూ కుదరకపోతే చిరాగ్గానే వుంది.

చివరకు ఓ ప్లీడరుగారు ఆ యింట్లో వుండటానికి ఖాయం చేసుకున్నారు. మరో రెండు రోజులకు భార్యా, ఒక యింటర్మీడియట్ చదువుతూన్న కొడుకుతో సహా వచ్చి దిగాడుకూడా.

ఈ గొడవల్లో ఆయన అప్పు విషయం మరిచిపోలేదు. నీడలా ఆ భయం అనుక్షణం వెన్నాడుతూనే వుంది. ఒకళ్ళకు చెప్పుకునే బాధ కాదు. భార్యకు తెలియదు. కొడుక్కు తెలియదు. కొడుకు సంపాదిస్తున్న నూట యాభయి రూపాయలతో సంసారం యీదుకురావచ్చు. అద్దె మీదవచ్చే మున్నూ యిపదిలంగా దాయాలి. తను ఇప్పుడు అయిదుగురు కుర్రాళ్లకు ప్రయివేటు చెప్పుతున్నాడు. దానిమీద ఓ నలభైరూపాయలు వస్తాయి. వీటిలో ఓ దమ్మిడి ఖర్చుచేయటానికి వీల్లేదు. వీటిద్వారానే ఆ అప్పును రద్దు చేయాలి.

ఒకరోజు సాయంత్రం అలా బజారు పనిచూసుకొని వస్తూంటే బలరామయ్య కనిపించాడు. దారిలో ఆపి చాలాసేపు కబుర్లు చెప్పాడు.

"నీకేమిటి? అదృష్టవంతుడివి చవగ్గా కొట్టేశావు" అన్నాడు.

లోపల సంతోషం ఉబుకుతున్నా, బయటకు తేల్చేస్తూ "ఆఁ ఏంచవక? పాతయిల్లు. రిపేర్లు చేయటానికే మూడు నాలుగువందలు అయింది" అన్నాడు.

"ఎన్నయినా అను. అదృష్టవంతుడివి."

చిదంబరం విచారంగా నవ్వి "ఏం లాభం? దీనికోసం నీదగ్గరే రెండు వేలు అప్పుచేయాల్సివచ్చింది" అన్నాడు.

"దానిదేముంది? నీకు వీలయినప్పుడు తీర్చేద్దువుగాని."

"నువ్వు కాబట్టి తాకట్టులేకుండా అంత డబ్బు అప్పు యిచ్చావు, లేకపోతే నాపాట్లు ఉండేవి" అని చిదంబరం పదో సారో, పదిహేనో సారో అభినందనలు తెలియజేశాడు.

"నావిధి నేను నెరవేర్చుకున్నాను. నీమీదనాకు నమ్మకం ఆమాత్రం లేదా?"

కృతజ్ఞత నిండిన కళ్ళతో చిదంబరం చూశాడు మరికొంతసేపు మాట్లాడి తనదారిన వచ్చాడు.

ఈమధ్య భార్యకూడా ఏమీ గొడవచేయటం లేదు. మనసులో ఏమి అనుకుంటూందో ఏమో. కాని యీ యిల్లు అందరి సంతోషం కోసం కొన్నప్పుడు అందరికీ కాక సంతోషం తనకు ఒక్కడికే కావటం వల్ల కొంత విచారంగానే ఉంది. బయటకు ఆవేశాలు పొక్కటంలేదు. ఏనాడో ఒకనాడు మనసులో దాచుకున్న యీ దుఃఖాలూ, ఆవేశాలూ బయటకు విరజిమ్మవు గద?

చిదంబరం ఇంటికి వచ్చేసరికి ప్లీడరుగారి భార్య తనభార్యా హోరాహోరీగా పోట్లాడుకొంటున్నారు.

ఆ మాటలు వినరానివి. ఇంకా విచిత్రమైనవి.

తనరాకతో యిద్దరినోళ్ళూ కట్టుబడ్డాయి. వారటూ, వీరిటూ వెళ్ళిపోయారు. విశాలమైన ముందుగదిలో కొత్తగాకొన్న కుర్చీమీద చిదంబరం కూలబడి "ఏమిటే యీ దెబ్బలాట?" అన్నాడు.

"అదికాదండీ. మన పంపులో నీళ్లుపట్టుకున్నంతసేపూ వాళ్ళపైపుకు నీళ్లురావుట అందుకని మనల్ని నీళ్లు పట్టుకోకుండా వూరుకోమంటే ఊరుకుంటామా?"

"అందుకని నలుగురిలో నవ్వులపాలు అయేటట్లు అరుచుకుంటారా? అప్రతిష్ట వాళ్ళకుకాదు. మనకు. ఫలానా యింటివాళ్లు మంచివాళ్లు కాదంటారు."

"మీకేం? అలానే చెబుతారు. అవిడమాటలు వింటూ ఊరుకోవటం నాకు చేతకాదు."

"ఏం చాతవును? వాళ్ళింకా యింట్లో చేరి పదిరోజులు కాలేదు. అప్పుడే జగడాలా?"

భార్య గొణుక్కుంటూ లోపలకు పోయింది. తను యెంతో కాలం అద్దె యిళ్ళలో నివసించాడు. ఎప్పుడూ పైచెయ్యిగా యింటివాళ్లదే వుండేదిగాని తనదిమాత్రం కాదు. ఇప్పుడు యీ యింటియజమాని తను. ఈ ఆధిక్యత ఎందుకని నిరూపించుకోకూడదు? ఒకవేళ బానిసత్వం అలవాటైబ్రతుకు అధికారం చెలాయించటానికి వెనుకంజ వేసినట్లు తనూ వెనక్కి తగ్గిపోవటల్లేదుకదా. మరి ఆ చొరవ రాదేం?

* * *

రోజులు గడిచిపోతున్నాయి ఆయన అనుకున్నవి సరిగ్గా ఒక్కటీ నెరవేరుతున్నట్లు కనబడటం లేదు. చీటికీ మాటికీ రెండువేల అప్పు కళ్ల ముందర మెదుల్తోంది. ఎవరికీ తెలియని అప్పు, ఎవరికీ తెలియకుండానే తీర్చాలి. మొదట నెలకు డెభ్భై రూపాయలు దాద్దామని అంచనా వేశాడు. కాని పాతిక రూపాయలకంటే మిగలటల్లేదు. ఎక్కడలేని డబ్బు ఖర్చు అయిపోతోంది. తన అవసరం వాళ్ళకు తెలియక పోవటంవల్ల వాళ్ల అవసరాలకు ఖర్చుపెట్టేస్తున్నారు.

కాదని అనటానికి నోరు రావటం లేదు. పెద్దకూతురికి ఎప్పుడైనా మూడు చీరెలకన్నా ఎక్కువ వున్నాయా? పెద్దకొడుకు ఎపుడయినా ఇంట్లో నూటపాతిక రూపాయలేఇచ్చాడా? చిన్నపిల్లలు ఒక్కొక్కరికీ రెండు మూడులాగూచొక్కాలకన్నా ఎక్కువవున్నాయా? ఈ క్రొత్తరోజుల్లో అన్నీ అధికమౌతున్నాయి. ఈ ప్రకారం బాకీ ఏనాటికి తీర్చేటట్లు? ఈ తన బాధను ఎవరు గుర్తిస్తారు"

ప్లీడరుగారు మంచివాడేమో అని మొదట అనుకున్నాడు. ఆయన మంచితనం బొగ్గులైనట్లేవుంది. అద్దెకున్న వాళ్ళలో యింతలేకి మనుష్యులుకూడా వుంటారన్న సత్యం యీనాటికి బోధపడుతోంది. తనలాగే తన భార్యా ఏ మాత్రమో అధికారాన్ని అభిలషించి వుండవచ్చు. తనవలెనే ఆమెకూడా యిన్నాళ్ళూ అద్దె బ్రతుకు బ్రతికి విసిగివుంది కదా. ఆ మాత్రం హోదా చూపించకుండా ఎలా వూరుకుంటుంది?

ప్లీడరుగారు లాపాయింట్లతో వేపుకు తినేస్తున్నాడు. రానురానూ నెత్తిమీదకు ఎక్కి కూర్చుంటున్నాడు. "ఇది యిక్కడ బాగు చేయించాలి. అది అక్కడ బాగు చేయించాలి" అని ఆయన పోరు పెట్టని రోజు లేదు. అస్తమానం స్పర్థలే. ఇదేనా శాంతిఅంటే? ఇదిలా వుండగా ప్లీడరుగారి యిరవై ఏళ్ళ అబ్బాయి తనవంక అదోరకంగా చూస్తున్నాడనీ, వెక్కిరిస్తున్నాడనీ కూతురు తల్లితో రహస్యంగా చెప్పిందిట. ఇదేనా అద్దెకు యిచ్చినందువల్ల వచ్చే సౌఖ్యం?

ఈ దెబ్బలాటలు విని యిరుగూ, పొరుగూ వారు గుసగుసలాడుకుంటున్నారు. తాను రిటైరైన బడిపంతులు. ఫైలు లేకపోయినా ఆయన ప్లీడరుగారు. ఇరుగుపొరుగు ప్రజ లంతా ఆయన పక్షం అవలంబిస్తున్నారు.

వీళ్ళంతా యీ విధంగా ఎందుకు తనమీద కత్తిగడుతున్నారో తనకు అర్థం కావటం లేదు. తనయింటి ఎదురుగా ఓ క్రొత్త నెచ్చాల షాపు వెలిసింది. ఆ షాపు కారు తనని యిదివరకు యిల్లు అడిగి తిరస్కరించబడినవాడే. తనవంక కోరగా చూడటం, తను దారిన పోతున్నప్పుడు వెకిలిగా నవ్వుతూ ప్రక్క వాళ్ళతో ఏదో గుసగుసలాడటం, యిదంతా చిదంబరం చాలా సార్లు పసిగట్టాడు.

ఇది యిలావుండగా బలరామయ్య ఎవరితోనో అన్నాడుట. "చిదంబరం కాలాంతకుడు. పదిహేను వేలు ఖరీదు చేసే యింటిని ఆరు వేలకు కొట్టేశాడ"ని.

ఏమిటి? బలరామయ్య యిలా అన్నాడా? కనిపించినప్పుడల్లా తన శ్రేయోభిలాషిలా కబుర్లు చెబుతున్నాడే. ఆ తర్వాత బలరామయ్య చాలా సార్లు కనిపించాడు. ఇంకా శ్రేయోభిలాషిలాగానే కబుర్లు చెబుతున్నాడు. చిదంబరానికి నిజానిజాలు తెలియవు. అందుచేత మెదలకుండా ఊరుకున్నాడు.

తనపై మరో బాధ్యతవుంది. పెద్దకూతురి పెళ్ళి చేయాలి. దమ్మిడీ కట్నం యివ్వకుండా పెళ్ళి చేస్తానని భార్యముందు ప్రగల్భాలు కూడా పలికాడు? అది కేవలం బుకాయింపుక్రిందే తయారయింది. తనకేమి పరపతివుంది? తనకి ఎంతమందితో పరిచయంవుంది? పెళ్ళికొడుకులు అని పిలుకబడేయువకులు ఎక్కడెక్కడ దాక్కునివున్నారో, వెదికిపట్టుకోవటం తనకు ఎలా సాధ్యం? ఒకరిద్దరు తారసిల్లినా కట్నాలు అడిగారు. ఒకటి కాదు, రెండు కాదు. వ్యవహారం మూడుపైన వుంది. తను ఏలా తూగగలడు?

ఆనాడు బావమరిది, తన భార్యతో అంతమాట అన్నాక యిప్పుడు మళ్ళీ మొగ్గతాడని ఆశలేదు. ఇంకా కొంతకాలం ఊరుకుంటే వ్యవహారం చేయికూడా దాటిపోవచ్చు. జానకికి యుక్తవయస్సు వచ్చిన మాట ఎవరూ కాదనరు. తనస్థితిలోవున్న వాడికి యింకా కొంతకాలం పోతే దాని పెళ్లి చేయటం కూడా కష్టమైన విషయంగా పరిణమిస్తుందనటంలో అబద్ధం ఏదీ లేదు. అన్నీ తెలిసే తను తప్పటడుగు వేస్తున్నాడు. కొడుకు ఏవిషయంలోనూ తనకు సహాయపడడు. వాడిదంతా అదో వింత ప్రకృతి. ముభావంగా వుంటాడు. గట్టిగా అడిగితే తీరిక లేదంటాడు. తను వృద్ధుడు. ఒంటరి. చొరవలేని మనిషి. ఇన్ని విభిన్న ప్రకృతులకూ, పరిస్థితులకూ ఏవిధంగా తట్టుకోగలడు?

ఇన్ని సమస్యలతో యీ మధ్య ఇల్లు కదలటం కూడా మానేశాడు. రోజుకు నాలుగయిదు గంటలు ప్రయివేటు చెప్పటంలో గడిచేది. మిగిలిన కాలమంతా ఏమీ చేయకపోవటం.

ఒకరోజు పది గంటల వేళప్పుడు పోస్టుమేన్ వచ్చి ఒక ఉత్తరం అందిచ్చి వెళ్ళాడు. చదివాడు.

బావమరిది రాశాడు. తనకొడుక్కి సంబంధాలు ఎక్కువగా వస్తున్నాయట. తాము ఏవిషయమూ సరిగ్గా తెలియజేస్తే దాన్నిబట్టి వేరే సంబంధం మాసుకుంటారుట. లేకపోతే ఎవరికి ఏమాట చెప్పాలో కష్టంగా వున్నదిట.

"నీ తమ్ముడు రాశాడు" అన్నాడు ప్రక్కన నిలబడివున్న భార్యతో.

ఆవిడ ఉలక లేదు, పలక లేదు.

"ఏమని జవాబు ఇవ్వమంటావు?"

ఈసారీ పలక లేదు ఆవిడ.

"మాట్లాడవేం?"

మళ్ళీ మాట్లాడలేదు. అంతేగాక లోపలికి పోతూంటే ఆయన కసిగా ఆపి "ఏమిటె నీ ఉద్దేశం? ఇందులో నీ బాధ్యత ఏమీ లేదనుకున్నావా?" అన్నాడు.

తల ఎత్తి భర్త ముఖంలోకి ఓసారి విసురుగా చూసి "నాదేముంది? మీకేం తోస్తే అది చెయ్యండి" అనిలోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

చిదంబరం అంతటితో వదల్లేదు. గబగబ తనూ వెనకనే పోయి ఆవిడ భుజం పట్టుకుని ఆపి "నాకేం తోస్తే అది చేస్తే నువ్వు సంతోషిస్తావా?" అని అడిగాడు.

"ఎందుకు సంతోషించను? అన్నీ తెలిసినవారు"

"ఆక్షేపిస్తున్నావా?"

"అయ్యో కర్మ. మిమ్మల్ని ఆక్షేపించే పాటి తెలివితేటలు, ధైర్యం భగవంతుడు నాకు ఇవ్వలేదు."

"మరయితే ఏమిటె ఈ మొండితనం?"

"నేనేం మొండితనం చేశాను? అనుకుంటే సిగ్గు. చిన్నదానా? చితకదానా? అలా నాటకాలు ఆడడానికి."

"నాకు నీ ఉద్దేశం తెలుసులే. అన్నాడు చిదంబరం."

"తెలిస్తే యింకా ప్రశ్నించడ మెందుకు?"

"ఎలా అయినా యీ సంబంధం చేసుకోవాలని నీకు వుంది"

ఆవిడ జవాబివ్వలేదు.

"రెండు వేల అయిదొందలూ యిచ్చుకోవాలనే"

ఆవిడ మాట్లాడలేదు.

"అప్పో సప్పో చేసి, అయిన కాడికి యీ పెళ్ళి జరిగించాలి. ఏం?"

ఆవిడ పలుక లేదు.

"జవాబివ్వమని అడుగుతున్నాను"

జవాబు రాలేదు.

"జవాబివ్వటం నామర్దా అనుకున్నావా?

ఉలక లేదు, పలక లేదు.

"మాట్లాడ వేమిటే?" అని ఊచి పెట్టి ఒక చెంపకాయ కొట్టాడు. లోపలనుంచి యిందాకటి నుంచీ వింటూన్న పెద్ద కూతురు "అమ్మా" అంటూ బావురుమంటూ వచ్చి తల్లి వళ్లో వాలక ముందే, విసవిస నడిచి బయటకు వెళ్లి పోయాడు.

ఒక వైపునుంచి కోపం, మరో వైపునుంచి దుఃఖం, ఒక వైపునుంచి ఆవేశం, మరో వైపునుంచి ఆవేదన ఆరోజంతా ఆయన్ని కాల్చుకు తిన్నాయి.

భార్యను యిదివర కెన్నో సార్లు కొట్టాడు. కాని ఆ కొట్టటానికి, యీ కొట్టటానికి ఎంతో వ్యత్యాసం కనిపించింది. ఇదివరకు తనకు అన్నం పెట్టడం ఆలశ్యమయిందని కొట్టాడు. చొక్కా చిరిగితే కుట్టలేదని కొట్టాడు. సినిమాకి వెడదామని పేచీ పెట్టిందని కొట్టాడు. కాని ఇప్పుడో? కూతురి కోసం కన్నతల్లి హృదయం రోదిస్తూంటే కొట్టాడు. ఛీ ఛీ ఛీ. తను పాపాత్ముడు. నిజంగా పాపాత్ముడే.

అయినా తన మనస్తత్వం అంత ఎందుకు అర్థం చేసుకోకపోవాలని మరుక్షణంలో కోపం కూడా వచ్చింది.

ఏమిటి అర్థం చేసుకునేది? ఏ తల్లి మాత్రం ఆసమయంలో సహనం కోల్పోదు?

చిందరవందరగా అల్లుకు పోతూన్న యిన్ని ఆలోచనల్లోనూ చీకటిలో మెరువు మెరిసినట్లు ఆయనకు ఓ ఉపాయం తట్టింది.

తన కొడుక్కి కూడా కట్నం తీసుకుంటే?

అవును. ఆ డబ్బుతో కూతురు పెళ్ళి చేయవచ్చు.

కాని ఆలోచన యింకా అసం పూర్తిగా వుండగానే, పెదవులపై దరహాసం యింకా ఉదయించకుండానే ఎవరో అజ్ఞాత వ్యక్తి వెన్నుమీద ఛెళ్లున చరిచినట్లయింది.

ఎంత ద్రోహం తల పెట్టాడు? తన చెల్లెలికి యింత అన్యాయం చేయటానికి మనసెలా వొచ్చింది? ఆమె పోతూ పోతూ తనచేత ప్రమాణం కూడా చేయించుకుందికదా. "ఎల్లాఅయినాఆనందుడే నాల్లుడు కావాలన్నాయ్" అంది. "అలాగేనమ్మా." అన్నాడు తను. ఆనాడు చనిపోతున్న ఆ అమాయకురాలికి అంత ఆశ కలిపించి యీనాడు ఆడి తప్పటానికి సంసిద్ధపడతాడా? వాళ్ళూ తమలాగే బీదవాళ్ళు. వీలులేదు. వీలులేదు. ఇంత ద్రోహం చేయటానికి తన అంతరాత్మ అంగీకరించదు.

కాని తన బావ మరిదీ తనకు యిదివరలో మాట యిచ్చినంత పని చేశాడు. అతను ద్రోహం చేయలేదా తనను?

అది వేరు. తను బావమరిది కాడు. అతనిలోవున్న కాఠిన్యం లేదు. పదమూడేళ్ల పిల్ల అది. ఇంకో రెండేళ్ళలో పెళ్లీడుకు వస్తుంది. వాళ్ళు తమ మీదనే ఆశలు పెట్టుకు కూర్చున్నారు. ఇటువంటి స్థితిలో "కట్నం యివ్వందే చేసుకోను" అని తను వెల్లడిస్తే వాళ్ళ గాలి మేడలు కూలిపోవా? తనకుండే యీ రోజుమండి పోతున్నట్లే వాళ్ళ గుండెలు ఆ రోజు మండి, మాడిపోవా?

లేదు. వీల్లేదు. అంత దురన్యాయం తను చేసు లారా చేయలేడు. తను బాధ పడనీ. కష్టాల పాలు కానీ, చావనీ. ఆ అమాయకుల్ని బాధలపాలు చేయటం కూడదు. కనీసం కొందరైనా సుఖించాలి.

తిరిగి తిరిగి, అలిసి అలిసి, విసిగి విసిగి అప్పుడు యింటిదారి పట్టినప్పుడు విద్యుత్ తగిలినట్లు మరో ఆలోచన తాకింది.

"ఈ మనశ్శాంతి లేకపోవడం, యీ మనస్పర్థలు యివన్నీ తను యిల్లు కొన్నందుకే."

ఒక్క క్షణం "నిజమేనా?" అనిపించింది.

ఎందుకు కాదు? ఆ డబ్బువుంటే కూతురు పెళ్లి చేసేవాడు. కొడుక్కి సైకిలు కొనేవాడు. ఇంట్లో యీ కలతలు వుండేవి కావు.

తను యిల్లు కొనటమన్నమాట యిన్నిటికీ మూలమైంది.

తను యిల్లు కొనకుండా వుంటే యీ అవస్థలన్నీ వుండకుండా ప్రశాంతంగా వుండేవాడన్నమాట.

అబ్బ. ఈ ధాటికి తను తట్టుకోలేడు. రాను రానూ ఓపిక సన్నగిల్లుతోంది. ఒక్కొక్క క్షణంలో "పిచ్చి ఎత్తుతుందేమో" అన్న భయంకూడా కలుగుతోంది.

ఆరాత్రి చిదంబరానికి నిద్రపట్టలేదు. తెల్లవారు ఝామున కాబోలు ఓ కునుకు తీశాడు. ఇంతలో ఎవరో భుజాలమీద . చేతుల్తోతట్టి లేపితే మెలకువ వచ్చింది. కళ్ళు నులుపుకుంటూ లేచాడు.

ఎదురుగుండా భార్య. ఆవిడ ముఖమంతా వివర్ణమై, కన్నీళ్ళు తరువాయిగా వుంది.

"ఇదిగో చూడండీ. ఈ ఉత్తరం."

చిదంబరం గబగబ చదివాడు. అది ప్రేమలేఖ. తను జానకిని ప్రేమిస్తున్నాడట. ఆమెకోసం తనహృదయంలో విశాలమైన చోటు ఖాళీచేసి వుంచాటట. తనని కనికరించాలట. లేకపోతే బ్రతకలేడట.

చిదంబరం కళ్ళెర్రజేశాడు. "ఎవరి పని యిది?"

"ప్లీడరు గారబ్బాయి పనిమనిషిచేత పంపించాడు.

మారుమాట మాట్లాడకుండా ఆయన లేచి గబగబ ప్లీడరుగారి భాగంలోకి వెళ్ళాడు. ఆ సమయానికి ఆలశ్యంగా లేచిన పీడరుగారు బ్రష్‌తో పళ్ళుతోముకుంటూ బయటకు వస్తున్నాడు.

చిదంబరం ఎక్కువకాలం వ్యర్థంచేయకుండా "ఇదిగో చూడండి; మీ అబ్బాయిచేసిన ఘనకార్యం" అన్నాడు.

ప్లీడరుగారు ఆ ఉత్తరం ఆసాంతం చదివాడు. క్షణకాలం ఆయన ముఖం పాలిపోయినా, గాంభీర్యత తిరిగి వచ్చింది.

"మా అబ్బాయి యిటువంటి పన్లు చేయడే?"

"అందరి తలిదండ్రులూ ఇలానే అనుకుంటారు. ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా చూస్తున్నారుగా?"

ప్లీడరు తాపీగా "మావాడు ఇంత తొందరపడ్డాడంటే ఏదో కారణం వుండి వుంటుంది కదా" అన్నాడు.

చిదంబరం కోపం ఆపుకోలేక "ఇంకేం కారణం? ఒకటే. యౌవన మదం" అని అరిచాడు.

"అదే. ఎవరి మదం" అని

చిదంబరం ఒక్కసారిగా నివ్వెరపోయి "ఏమిటి?" అన్నాడు.

"అవునయ్యా. మీ అమ్మాయి ఏమీ అలుసు యివ్వందే మావాడు యిలా తొందరపడ్డాడంటావా?"

చిదంబరానికి మతిపోయింది. ఏమి మాట్లాడుతున్నాడో అన్న జ్ఞానంకూడా లేకుండా "పైగా యిదా? నాయింట్లో అద్దెకు వుండి నాకే ద్రోహం తలపెడదామని చూస్తున్నావా? తప్పుచేసినవాడిని దండించటంపోయి నాకే తప్పు అంటగడుతున్నావా? ఇదేనా నీవు చేయవల్సిన ప్రత్యుపకారం?" అని అరవటం ప్రారంభించాడు.

ప్లీడరు వెంటనే సమాధానం చెప్పకుండా గంభీరమయిన మౌనం ధరించి నిల్చున్నాడు. ఈలోగా యిరుగుపొరుగు వాళ్ళు నలుగురూ అక్కడికి పోగయ్యారు. ప్లీడరుగారు యీ అవకాశాన్ని పూర్తిగా వినియోగించుకున్నారు. అడిగినవాళ్ళకు కాదనకుండా విషయాన్ని సవిస్తరంగా వివరించాడు.

ఆడపిల్లలకు లోకంలో పూర్తిగా న్యాయం జరుగుతుందని ఎవరయినా అంటే వాళ్ళు యీ సమయంలో అక్కడ నిల్చుని జరిగేది పరికించవచ్చు. ఆడపిల్ల తండ్రిమీద కూడా లోకం యింత కఠినంగా యెదురు తిరుగుతుందని కలలోకూడా తలపోయలేదు.

"ఆ అమ్మాయి విషయం నాకు బాగా తెలుసును" అని ఒకరన్నారు.

"గుమ్మంలో నిల్చుని వచ్చేపోయే వాళ్ళవంక ఒకటే యిదిగా చూపులు"

"ఆ అబ్బాయి తొందరపడ్డాడంటే అతనిదేం తప్పు?"

"ఆ స్థితిలో యెవరున్నా అలానేచేస్తారు."

చిదంబరానికి మతిచెడింది. ఈ స్థితిలో తన కన్నా శవం నయం. ఒక్కమాట ఆయన నోటినుంచి

విలువపలేదు. ఆవేశం, ఆగ్రహం ఎప్పుడో యెగిరి పోయాయి. మిగిలింది ఒకటే. అవమానం...అవమానం...

వెనక్కి తిరిగాడు.

వెనకనుంచి యెకయెకలు, పకపకలు.

లోపలకు వస్తూంటే గదిలో పడుకుని యేడుస్తూన్న పెద్దకూతురూ, గోడకు ఆనుకుని కళ్లు మూసుకుని నిల్చున్న భార్యా, కుర్చీలో తల పట్టుకుని కూర్చున్న పెద్దకొడుకూ లీలగా కనిపించారు. అంతే. పోయి చాపమీద పడ్డాడు.

తొమ్మిదయినా లేవలేదు. పదయినా లేవలేదు. పదకొండు, పన్నెండు, వొంటిగంటయినా లేవలేదు.

చివరకు పాదాలమీద మెత్తగా తగిలితే యెర్రబడ్డ కళ్ళు విప్పి బలహీనంగా చూశాడు.

"మీ పాదాలమీద పడి ప్రాధేయపడుతున్నాను అమ్మాయి పెళ్ళి అయేమార్గం చూడండి."

చిదంబరం ఉలకలేదు, పలకలేదు.

"డబ్బుకోసం చూడకండి. దాని జీవితం నాశనం చేయకండి."

చిదంబరం మళ్ళీ కళ్లు మూసుకున్నాడు. ఆవిడ మరో పదినిమిషాలు అలానే పడివుండి భారంగా లేచి లోపలకు వెళ్ళిపోయింది.

ఆలోచన, మౌనం, బాధ. ఆరోజునుంచీ చిదంబరానికి యిదేపని. ఇల్లు - పెళ్ళి, పెళ్ళి - ఇల్లు. ఇదే ధ్యాస.

ప్లీడరు మరో రెండురోజుల్లోనే యిల్లు ఖాళీ చేసి వెళ్ళిపోయాడు. కొన్నిరోజులు ఆ భాగం అలా ఖాళీగా పడి ఉంది. తనభాగం అది. దాని అద్దె వృధాగా పోతోంది. అంత బాధలోనూ వెళ్ళి పాత బోర్డు దులిపి దానికి తగిలించివచ్చాడు.

"ఈ భాగము అద్దెకు యివ్వబడును"

లోపలకు వస్తూంటే యెదుటి షాపులోని షావుకారు నవ్వినట్లు వినిపించింది ఆయనకు. లెక్కచేయకుండా లోపలకు వచ్చేశాడు.

ఇది మరీ విచిత్రం. ఈసారి యింట్లో అద్దెకు వుండేందుకు యెవరూ రావటంలేదు. ఒకరిద్దరు వచ్చి అద్దె యెక్కువయిందని వెళ్ళిపోయారు. ఒక రిద్దరు ఇల్లు బాగాలేదని వెళ్ళిపోయారు. ఒక రిద్దరు వచ్చి చేరుతామని చెప్పికూడా రాకుండామాయమయ్యారు. ఇంకా మరీ విచిత్రమైన సంగతి. ఒకరిద్దరు వచ్చి ఇంట్లో ఒకటిరెండురోజులువుండి "అబ్బే, దెయ్యాల కొంపలావుంది" అని వెళ్ళిపోయారు.

ఎప్పుడైనా చిదంబరం కిటికీలోంచి బయటకు చూసినప్పుడు యెదుటిషాపులోనుంచి షావుకారు వికపు నవ్వుతో ప్రత్యక్షం.

ఈ నవ్వుకూ ఆ విచిత్రానికి యేమీ సంబంధం లేదుగదా.

ఇదేనా చివరకు ఫలితం? ఇందుకోసమేనా ఇల్లు కొన్నాడు? ఈ యింట్లో సుఖం లేదు, శాంతి లేదు. ఈ యింట్లో అధికారం చెలాయించే హక్కు లేదు. కనీసం మాట్లాడేవారు లేరు. ఈ యింట్లో ఎప్పుడూ కన్నీళ్లు. ఎడమొహాలు, పెడమొహాలు.

ఒకవేళ...ఒకవేళ...ఈ యింటికన్నా ఆ పాత యిల్లే, నీళ్లుకురిసే ఆ యిల్లే నయమేమో.

అవును కన్నీళ్ళకన్నా అదే నయంకదూ.

ఆయింట్లోవుంటే యింతటి విరోధానికి గురికాడు. ఇన్నికక్షలువుండవు. ఇంతకంటే మనశ్శాంతి హెచ్చు. కూతురిపెళ్ళికి అడ్డువుండదు.

కూతురుపెళ్ళికీ, యిల్లుకొనటానికీ సంబంధం.

అంటే...అం...టే ... ఇల్లు అమ్మడానికీ, కూతురి పెళ్ళికీకూడా సంబంధం.

వళ్లు ఝల్లుమంది. ఇల్లు అమ్మటం—ఇల్లు అమ్మటానికేనా కొన్నాడు.

అంతేకాక చిదంబరానికి తనుచేసిన రెండువేల అప్పు మనోనేత్రం ముందు గోచరించింది. ఇంతవరకూ తీర్చింది వడ్డీకికూడా సరిపోదు. రెండువేలూ రెండువేలలాగానే వుంది. ఆరోగ్యం పూర్తిగా పాడయింది. ఈస్థితిలో ఏంకష్టపడి ఆబాకీ తీర్చేందుకు ప్రయత్నిస్తాడు? కలలోనిమాట. ఇంకా కొన్నాళ్లుపోతే చేసిన అప్పుకోసమే యిల్లు అమ్మాల్సిన పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది.

ఏయింటికోసం అప్పుచేశాడో? ఆ అప్పుకోసం ఆయింటిని అమ్ముతున్నాడు.

భరించలేడు. ఈ ధాటిని తట్టుకోలేడు.

బావమరిదినుంచి బెదిరిస్తూ వచ్చే ఉత్తరాల ధాటికీ తట్టుకోలేడు.

హఠాత్తుగా ఓరోజు దృఢనిశ్చయంతో చిదంబరం లేచాడు. ఏడిచేభార్యా, ఏడిచేకూతురూ హృదయంలో చెరిసగం పంచుకున్నారు. బలరామయ్య యింటికేసి ఫర్లాంగుదూరం నడిచేసరికి కళ్లు తిరిగాయి. శరీరం తూలింది. రిక్షాలో యింటకి తిరిగి వచ్చాడు.

ఆరోజే అనుకుంటే మరునాడుకూడా లేవటం కష్టమైంది. లోపలినుంచి పొంగి పొర్లే ఉత్కంఠను అణుచుకోవటం కష్టంకాగా, చిన్నకొడుకును బలరామయ్య యింటికి కబురుపంపించాడు.

మరో అరగంటలో- "ఎందుకు చిదంబరం పిలిచావుట" అంటూ బలరామయ్య వచ్చాడు.

"కూర్చో"అని చిదంబరం సౌంజ్ఞ చేశాడు. మళ్ళీ కొంచం ఆగి "ఆ తలుపులు వేసెయ్యి"అన్నాడు.

బలరామయ్య తలుపులు వేసి వచ్చి చిదంబరానికి చేరువలో కూర్చున్నాడు.

"నా యింటిని అమ్మేస్తున్నాను."

"ఇదేమిటి? ఎందుకు?"

"అంతే. అలా కావలసి వచ్చింది. పదిమందిలో బేరం పెట్టి, ధర పెంచేటంతటి ఓపిక లేదు. నా యిల్లు కొనటం నీ కిష్టమేనా?"

ఈ మాటలు అంటూంటే జరిగిపోయినదేదో చప్పున మనసులో స్ఫురించింది. చరిత్ర తిరుగుతోంది.

బలరామయ్య కొంచం ఆలోచించి "నాకు యిష్టంలేనిమాట నిజమే. కాని డబ్బు నీ కంతగా అవసరమైతే అలాగే చేదాం" అన్నాడు.

"ఈ యిల్లు చాలా ఖరీదు చేస్తుందని ఒకనాడు నువ్వు నాతో అన్నావు. కాని నేనేమీ లాభాలు ఆశించటం లేదు. కొన్నధరే యిచ్చి తీసుకో."

బలరామయ్య వెంటనే ముఖం చిట్లించాడు. "ఇప్పుడు యిళ్ళధరలు పడిపోయాయి. అదీగాక నాదగ్గర అంత డబ్బెక్కడిదీ?" అన్నాడు.

"ఎంత యిస్తానంటావ్?"

"అయిదు వేలకన్నా నేను దమ్మిడీ యెక్కువ యివ్వలేను."

చిదంబరం పెదవులు వొణికాయి. "నేను అన్ని విధాలా నాశనం అవుతున్నాను. నన్ను ద్రోహం చేయటానికి ప్రయత్నించబోకు బలరామయ్యా" అని గొణిగాడు.

బలరామయ్య కొంచెం ఆలోచించి "ఇంకో అయిదు వందలు. అంతకంటే నాకు శక్తిచాలదు" అన్నాడు.

చిదంబరం అయిష్టంగా తల ఊపాడు.

బలరామయ్య వెంటనే లేచి నిలబడి "అయితే నీ యిష్టం. నా శక్తి నేను చెప్పాను. నిన్ను నష్టపెట్టుకోమని ఎవరన్నారు? వేరే ఎవరిదగ్గరైనా లాభం వచ్చేదాకా ప్రయత్నించి చూడు" అంటూ వెళ్ళిపోసాగాడు.

చిదంబరం కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగాయి. "ఆగు" అని సౌంజ్ఞ చేసి "అయితే రేపే అన్ని యేర్పాట్లూ చేస్తావుగా" అన్నాడు.

"నేను చెప్పిన ధరకు యిష్టమేనా?"

చిదంబరం తల ఊపాడు.

"రేపు వస్తాను" అని బలరామయ్య వెళ్ళిపోయాడు. "అదృష్టం పండింది. నా బాకీకోసం రిజిస్టర్ నోటీసు యివ్వకుండానే సులభంగా పని జరిగిపోయింది" అని వెళ్ళిపోతూ మనసులో ఊహించుకుని సంతోషించడం అసహజమని ఎవరూ అనరు.

మూడు రోజుల్లో యింట్లో ఎవరికీ తెలియకుండానే పని సక్రమంగా జరిగిపోయింది. బాకీ తీరిపోనూ చిదంబరానికి మూడు వేల రెండు వందలు మాత్రం చేతికివచ్చింది.

ఆయనలో బలహీనత నానాటికీ ఎక్కువయిపోతోంది. కదలడం కూడా కష్టంగా ఉంది. ఆరాత్రి ఆయన చాలా రోజుల తర్వాత భార్యను ప్రేమతో దగ్గరకు పిలిచాడు.

"ఇదిగో. ఇలారా."

ఆవిడ చెంతకువచ్చి నిల్చుంది.

"ఇలా కూర్చో."

"కూర్చుంది."

"నా పరువుప్రకింద డబ్బువుంటుంది చూడు" ఆయనమాట తడబడుతోంది.

ఆవిడ తడిమి తీసింది.

మూడు వేల... రెండు వం...ద...లు."

"ఎక్కడి వండీ?"

"ఇల్లు అమ్మాను"

ఆవిడ పమిట చెంగుతో కళ్ళు తుడుచుకుంది.

"అమ్మాయి పెళ్ళి సలక్షణంగా జరుగుతుంది. వాళ్ళకు... కట్నం... యిస్తామని ఉత్తరం... రాయించు"

తరువాత కొద్ది సేపటిలో స్మారకం తప్పింది. పెద్దకొడుకు వెళ్ళి డాక్టరును పిల్చుకు వచ్చాడు. ఆయన పరీక్షచేసి ఇంత ఆలశ్యం ఎందుకు చేశారు? చాలా ప్రమాదస్థితిలో వున్నాడు అని చెప్పాడు.

"ఏమిటి?" ఇల్లంతా ఓసారి ఉలిక్కిపడ్డది.

"అవును" నా చేతనైనంతవరకూ ప్రయత్నిస్తాను.

* * * *

ఆరోజు మరునాడూ గడిచింది. మూడోదినం తెల్లవారుఝామున రోగిచుట్టూ అంతా కూర్చున్నారు. ఇద్దరు ముగ్గురు బంధువులు కూడా వున్నారు.

ఉన్నట్లుండి ఆయనకు గురక పుట్టింది.

"అమ్మా అంటూ తల్లివళ్లో తల పెట్టి బావురుమంటోంది పెద్ద కూతురు.

సరిగ్గా ఆసమయానికే బలరామయ్యగారి మనుషులు యిద్దరు వచ్చారు.

ఇంట్లో చచ్చిపోవటానికి వీల్లేదు: బయట పెట్టాలి"

ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. పెద్దకొడుకు కళ్ళు తుడుచుకుని బంధువుల సహాయంతో రోగిని, బయట చలిలోకి తీసుకుపోతూంటే "తల్లీ" అంది ఆవిడ కూతుర్ని బిగ్గరగా కౌగలించుకుని ఏడుస్తూ.